

– создается основа обеспечения способности организации восстанавливаться и эффективно реагировать на инциденты.

Важнейшей особенностью управления непрерывностью является то, что оно реализуется посредством проведения обучения, учения и анализа с целью поддержания плана обеспечения непрерывности бизнеса на современном и актуальном уровне. С позиций системно-деятельностного подхода, суть управления аналогична реализации компетентностного подхода к безопасности, основные положения которого изложены ранее в работе [13]. Как следует из вышеизложенного, основным критерием оценки экономической безопасности любой социально-экономической системы является оценка непрерывности бизнеса. При этом, основными факторами, которые влияют на непрерывность бизнеса являются: с внутрисистемной позиции – компетентность сотрудников; с позиции внешнего окружения – его турбулентность [14].

Список литературы

1. Кризис? Отлично! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.projectprofy.ru/articles.phtml?aid=168>.
2. Рач В.А. Методологія системного підходу та наукових досліджень / В.А. Рач, О.В. Ігнатова: навчальний посібник. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010 – 210 с.
3. Попков В.В. Экономический конструктивизм: двойственность и целостность экономических систем / В.В. Попков // Международный электронный журнал «Устойчивое развитие: наука и практика». Вып.1(4). – 2010. – С.1- 30. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ygazvitie.ru.
4. Артеменко Л.П. Розвиток підприємств у забезпеченні економічної безпеки держави / Л.П. Артеменко // Матеріали III науково-практичного семінару з міжнародною участю «Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення», 20-21 жовтня 2011 р. – Черкаси: вид-во Чабаненко Ю.А., 2011. – С.22–30.
5. Баранцев Р.Г. Триадный критерий целостности / Р.Г. Баранцев // Академия Тринитаризма. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0226/002a/02260063.htm>.
6. Баранцев Р.Г. Принцип непрерывности-дополнительности-совместимости в тринитарной методологии / Р.Г. Баранцев // Научные труды РИМЭ. Вып. 5. – Рига, 2001. – С. 91–95.
7. Деятельность как философская категория. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.greatphilosophy.ru/philg-353.html>.
8. Щедровицкий Г.П. Избранные труды / Г.П. Щедровицкий. – М.: Шк.Культ.Полит., 1995. – 800 с.
9. Рац М.В. Концепция обеспечения безопасности / М.В. Рац, Б.Г. Слепцов, Т.Г. Копылов. – М.: «Касталь», 1995. – 84 с.
10. Иващенко Г.В. О понятии «безопасность» / Г.В. Иващенко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://credonet.ru/content/view/207/25/>.
11. Россошанська О.В. Сутність категорії «економічна безпека» з позиції системології / О.В. Россошанська // Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку України: теорія, методологія, практика», Луцьк, 24–25 травня 2011 р. – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2011. – С. 60–61.
12. Британский стандарт BS 25999-1:2006 Управление непрерывностью бизнеса. Практические правила. – М.: ООО «Глобалтраст солюшинс» по лицензии BSI № 2006AT0005 18/01/2006. – 32с.
13. Россошанская О.В. Проектно-компетентностный подход к экономической опасности / О.В. Россошанская // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2011. - №1(37). – С. 123–136.
14. Рач В.А. Учет изменения фактора уверенности в задачах обеспечения экономической безопасности и управления взаимодействием в проектах развития субъектов хозяйствования / В.А. Рач, О.В. Россошанская, Е.М. Медведева // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2012. – №1(41). – С. 121–136.

ТИПІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Савицька А.О., менеджер, компанія «Даніт-Сервіс»

Функціонування і реформування організаційно-економічного механізму управління електроенергетикою України відбувається в умовах глобалізаційних змін економіка (у тому числі енергетики) і вимагає аналізу існуючих внутрішніх можливостей забезпечення держави енергоносіями, можливостей їх імпорту та узгодження роботи із загальносвітовими

тенденціями взаємодії основних гравців на ринку. Великі системні аварії в електроенергетиці, які останнім часом почастишали в світі, вказують на необхідність підвищення уваги до забезпечення енергетичної безпеки, надійності енергосистем, аналізу сучасних загроз (та ризиків) суб'єктів електроенергетичного ринку та удосконалення механізму управління.

Реформування електроенергетики України передбачає перехід на ринкові відносини, лібералізацію енергетичного ринку (ЕР), створення оптового ринку електроенергії, вдосконалення цінової політики за рахунок створення умов для конкуренції, які дозволять покупцям і продавцям на основі вільного попиту і пропозиції укладати операції по ринкових цінах, та забезпечення надійного постачання і оплати придбаної електроенергії і потужності. За даних умов в процес аналізу і прийняття рішень залучаються багато учасників (суб'єктів відносин) з різними інтересами. Саме конфлікт інтересів різних груп суб'єктів енергетичного ринку (енергетичні підприємства, споживачі, інвестори, громадські організації, державні і регіональні органи влади) став впливовим джерелом виникнення якісно нових фінансово-економічних загроз та ризиків в сучасних умовах розвитку енергетики [1]. Різносторонність інтересів конкуруючих суб'єктів ринку обумовлена, перш за все, принципово новим механізмом встановлення відпускних цін та тарифів на електроенергію. Також проблема загроз (ризиків) пов'язана з небезпечним рівнем технологічного стану основних виробничих фондів енергопідприємств (ОВФ) та подальшою зміною організаційної структури електроенергетичної галузі й суб'єктів її відносин [1]. Це зумовлює особливу увагу до аналізу рівня фінансової безпеки (ФБ) підприємств електроенергетики як домінантного важеля забезпечення енергетичної безпеки галузі внаслідок залучення інвестицій в модернізацію ОВФ та інноваційній розвиток. Комплексне дослідження всіх аспектів ФБ підприємств дозволяє підвищити ефективність управління електроенергетичною галуззю та зменшити негативний вплив зовнішніх та внутрішніх загроз.

Електроенергетика суттєво відрізняється від інших галузей народного господарства, як за умовами свого розвитку, так і за умовами функціонування об'єктів по виробництву і передачі електроенергії. Врахування цих особливостей є необхідною умовою прийняття раціональних рішень по вибору напрямків використання ресурсів, що належать енергетичному підприємству. Специфіка вибору напрямків використання фінансово-економічних ресурсів в енергосистемі пов'язана з тим, що рішення, які приймаються по одному об'єкту, безпосередньо впливають на інші об'єкти енергосистеми. Крім того, електроенергетика відноситься до галузей, що потребують для розвитку великої витрати фінансових ресурсів. Для країн з ринковою економікою наслідком цього є необхідність надання певних пільг для інвесторів. В таких умовах основними критеріями для інвесторів і кредиторів стає надійність обраних фінансових інструментів, яка, у випадку з облігаціями та акціями підприємства, безпосередньо залежить від рівня ФБ підприємства.

В даній роботі, під головною метою забезпечення ФБ енергопідприємства розглядається можливість досягнення прибутковості і пошук фінансово-економічних резервів зміцнення стійкості підприємства внаслідок оптимізації ресурсів підприємства. Враховуючи різноманіття фінансово-економічних процесів, множину показників, що характеризують рівень ФБ, різницю в рівні їх граничних оцінок, необхідним є застосування відповідних економіко-математичних методів та моделей аналізу ФБ енергопідприємства.

Загалом у світовій практиці фінансового аналізу розроблена значна кількість моделей та методів, які дають змогу визначити структуру основних та опосередкованих критеріїв (показників) ФБ та взаємозв'язки між ними. Серед них можна виділити три основних типи моделей, на основі яких можливим є формування методичної основи аналізу рівня ФБ енергопідприємств України в умовах глобалізації світових енергетичних ринків. До них відносяться: описові, предикативні і нормативні.

Описові моделі – моделі описового характеру. Вони є базовими для оцінки рівня ФБ. До них належать [2]: система фінансових звітів; представлення фінансових звітів в

різних аналітичних розрізах; горизонтальний і вертикальний аналіз звітності; система аналітичних показників; аналітичні записки до звітності.

Усі ці моделі базуються на даних, наведених у різних формах бухгалтерської звітності. Джерелами інформації для здійснення аналізу ФБ енергопідприємства є офіційна фінансова звітність, затверджена наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р. у зв'язку з переходом до нових стандартів бухгалтерського обліку. Вона включає такі основні документи: Баланс (форма № 1); Звіт про фінансові результати (форма № 2); Звіт про рух грошових коштів (форма № 3); Звіт про власний капітал (форма № 4).

Предикативні моделі – це моделі прогнозного характеру. Вони застосовуються для передбачення прибутку підприємства і фінансового стану у майбутньому. Найбільш розповсюдженими з них є:

- розрахунок точки критичного обсягу продаж;
- побудова прогнозних фінансових звітів;
- моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні моделі);
- регресійні моделі;
- моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі – моделі порівняння фактичних результатів діяльності господарських суб'єктів з очікуваними. Ці моделі, передусім, застосовуються для фінансового аналізу в середині самого підприємства. Їх сутність зводиться до визначення нормативів по кожній статті витрат у відповідних технологічних процесах та видах продукції, до встановлення передумов для відхилення фактичних результатів від нормативних.

Стосовно моделей аналізу ФБ енергопідприємства, слід відмітити, що їх типізація залежить від трьох базових умов, в яких проводиться аналіз, зокрема: 1) теоретичної основи вирішення проблем; 2) рівня ієрархії та компетенції суб'єкта господарювання, що приймає управлінське рішення; 3) можливості формалізації достовірної звітності підприємства.

Типізація моделей аналізу ФБ відносно першої умови в даній роботі не розглядається, враховуючи багатоаспектність проблематики забезпечення ФБ енергопідприємства.

Відносно другої умови методи проведення аналізу ФБ можна умовно типізувати на *зовнішні* та *внутрішні*. Тобто, *зовнішній аналіз* ФБ здійснюється партнерами підприємства, контролюючими органами за даними офіційної звітності. Особливостями зовнішнього фінансового аналізу є: велика кількість користувачів; множинність цілей та інтересів господарських суб'єктів; максимальна прозорість результатів аналізу для користувачів. Основний зміст зовнішнього аналізу полягає в оцінці прибутковості і рентабельності, ліквідності балансу; фінансової стійкості та кредитоспроможності; ефективності використання власного і залученого капіталу; кризового стану та загрози банкрутства.

Внутрішньогосподарський аналіз ФБ здійснюється аналітиками підприємства і ґрунтується на широкій інформаційній базі, включаючи й оперативні дані. Зміст цього аналізу стосується оптимізації фінансового управління, удосконалення організації виробництва та реалізації продукції, обґрунтування бізнес-планів, поліпшення маркетингових послуг тощо. Таким чином, внутрішній фінансовий аналіз, доповнюючи зовнішній, більш глибоко досліджує причини формування загроз ФБ, ефективність використання основних засобів і оборотних активів, взаємозв'язок показників діяльності енергопідприємства.

За обсягом дослідження фінансовий аналіз поділяється на повний та тематичний. Повний фінансовий аналіз необхідний для дослідження усіх аспектів фінансової діяльності підприємства в комплексі. Тематичний фінансовий аналіз вивчає окремі сторони фінансової діяльності підприємства. Предметом тематичного фінансового аналізу є ефективність використання активів підприємства, оптимальність фінансування різних активів з окремих джерел, стан фінансової стійкості і платоспроможності підприємства, оптимальність інвестиційного портфеля, фінансової структури капіталу та ряд інших аспектів фінансової діяльності підприємства [6].

За об'єктом фінансового аналізу можна виділити такі види :

– аналіз фінансової діяльності енергопідприємства в цілому (у процесі такого аналізу об'єктом вивчення є фінансова діяльність підприємства в цілому, без виділення окремих його структурних одиниць і підрозділів);

– аналіз фінансової діяльності окремих структурних одиниць і підрозділів (такий аналіз базується в основному на результатах управлінського обліку підприємства);

– аналіз окремих фінансових операцій (предметом такого аналізу можуть бути окремі операції, пов'язані з короткостроковими або довгостроковими фінансовими вкладеннями, з фінансуванням окремих реальних проектів тощо).

Також у фінансовій практиці розрізняють такі системи фінансового аналізу:

1. Горизонтальний аналіз, який полягає у визначенні абсолютних і відносних змін величин різних статей балансу та показників фінансової звітності підприємства за звітний період.

2. Вертикальний аналіз передбачає визначення питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу за звітний період.

3. Коефіцієнтний аналіз полягає у вивченні рівня і динаміки відносних показників фінансового стану, які розраховуються як відношення величин балансових статей чи інших абсолютних показників фінансової звітності, порівнюючи їх із базовими даними або нормативними.

4. Трендовий аналіз полягає у порівнянні кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогностичний аналіз фінансового стану).

5. Порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх філій, а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками. В основі багатовимірного порівняльного аналізу лежить метод евклідових відстаней, який враховує не тільки абсолютні величини показників кожного підприємства, але і ступінь їх наближення до показників підприємства-еталона. Для цього необхідно координати порівнюваних підприємств представити у частках відповідних координат підприємства-еталона.

6. Факторний аналіз полягає у виявленні причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також у визначенні впливу причин (факторів) на зміну фінансового показника, який аналізують. При цьому факторний аналіз може бути як прямим, коли результативний показник поділяють на окремі складові, так і зворотнім, коли його окремі елементи синтезують у загальний результативний показник .

Відносно третьої умови можна виділити неформалізовані та формалізовані методи фінансового аналізу. Неформалізовані методи фінансового аналізу базуються на логічних аналітичних процедурах, а не на визначенні жорстких аналітичних взаємозв'язках. До неформалізованих методів належать: експертні оцінки і сценарії; морфологічний та порівняльний методи, побудова системи фінансових показників, побудова аналітичних таблиць. Ці методи є суб'єктивними, оскільки велику роль в них грають досвід, інтуїція та теоретичний рівень підготовки фінансового аналітика. Формалізовані методи фінансового аналізу передбачають визначення жорстко формалізованих аналітичних залежностей. До них належать: метод ланцюгових підстановок, метод арифметичних різниць, балансовий метод, метод дисконтування, логарифмічний метод, метод простих і складних відсотків, метод відсоткових чисел, диференціальний та інтегральний методи.

Отже, під час аналізу ФБ підприємств електроенергетики можуть використовуватися найрізноманітніші типи моделей і відповідні методи їх аналізу. Використання того чи іншого типу залежать від поставленої мети та визначаються завданнями аналізу у кожній окремій ситуації.

Список літератури

1. Ризик-менеджмент суб'єктів енергетичного ринку як складова механізму забезпечення енергетичної безпеки : монографія / Н.В. Караєва, І.І. Гусєва, В.О. Бараннік, А.О. Савицька; за заг. ред. Н.В. Караєвої. – К.: Софія-А, 2012. – 256 с.
2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – Минск : ООО «Новое знание», 2003. – 687 с.

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕРОПРИЯТИЙ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ СТРУКТУР ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

*Савосин Г. Ф.,
Косматов Э. М., д.э.н., профессор
Санкт-Петербургский государственный политехнический университет*

Выбор организационной формы инновационно-инвестиционной деятельности промышленного предприятия осуществляется на основе определения ключевых компетенций, которые обеспечивают конкурентоспособность промышленного предприятия. Ключевые компетенции формируются в процессе длительной и эффективной работы и связаны в основном с наличием высококвалифицированного персонала и интеллектуального потенциала промышленного предприятия.

Выбор организационной формы реализации инновационно-инвестиционной стратегии промышленного предприятия относится к стратегическим решениям и осуществляется Советом директоров предприятия на основе анализа факторов внешней среды, конкурентных преимуществ, потенциальных возможностей предприятия и т.п. (факторов внутренней среды) (рис.1).

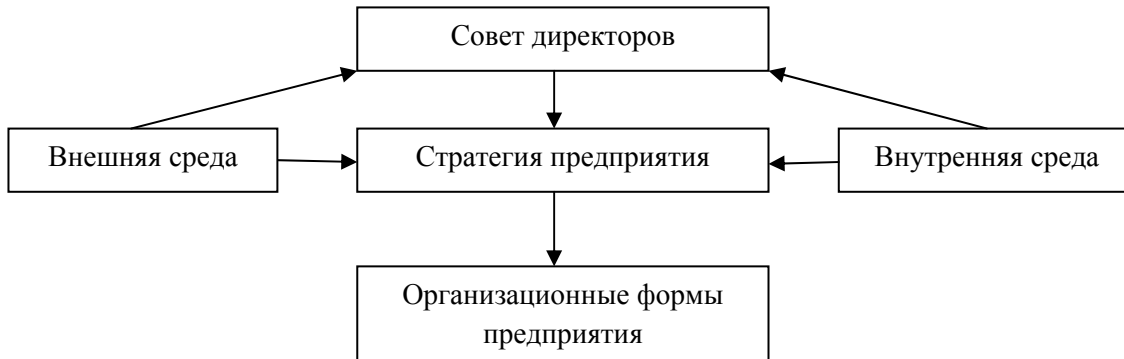

Рис. 1. Схема управления организационным развитием промышленного предприятия

Одним из таких показателей является показатель, определяемый как отношение дополнительной выручки от реализации инвестиционного проекта к инвестиционным вложениям, [1],

$$\mathcal{E}_в = \frac{\sum_{t=1}^T \frac{\Delta B_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^T \frac{I_t}{(1+r)^t}} \times 100\%$$

(1)